

Laila Kirppu, laila.kirppu@dom.se, 0480-47 78 14

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
103 33 Stockholm
ju.L5@regeringskansliet.se

SOU 2024:48 Ett ändamålsenligt samhällsskydd

Tingsrätten konstaterar inledningsvis att en del av betänkandet gäller frågor som inte direkt berör eller är aktuella för allmän domstol. Detta yttrande begränsas därför till sådana frågor som faller inom tingsrättens verksamhetsområde.

De förslag som har lämnats i betänkandet framstår i huvudsak som väl underbyggda, balanserade och behövliga. Detsamma gäller de slutsatser som utredningen har kommit till i fråga om att inte förorda vissa lagförslag som utredningen enligt direktiven har haft att lämna. Tingsrätten tillstyrker betänkandet, med följande synpunkter.

Betänkandet i stort

Tingsrätten noterar att utredaren genom tilläggsdirektiv fick i uppdrag att, oavsett ställningstagande i sak, föreslå ändringar som ska medföra att återfall i brott beaktas i skärpande riktning vid straffmätningen i fler fall.

I betänkandet föreslås en ändring av 26 kap. 3 § brottsbalken, innebärande att det blir möjligt att i fler fall överstiga straffskalan för ett visst brott vid återfall i brott. Utredningen föreslår dock ingen ändring i sak av 29 kap. 4 § brottsbalken. Tingsrätten ifrågasätter om lagstiftarens avsikt att i fler fall möjliggöra en

starkare reaktion på återfall i brott uppfylls genom betänkandets förslag. Enligt tingsrätten är det primärt inte lydelsen av 26 kap. 3 § brottsbalken som är anledning till att återfallsskärpning inte sker i den omfattning och på det sätt som lagstiftaren verkar eftersträva utan snarare 29 kap. 4 § brottsbalken enligt vilken återfallsskärpning ska ske först om återfallet inte beaktas i tillräcklig utsträckning genom förverkande av villkorligt medgiven frihet eller genom påföljdsvalet.

Säkerhetsstraff

Tingsrätten anser att införandet av en tidsobestämd frihetsberövande påföljd på det sätt som har föreslagits i betänkandet kan fylla en lucka i påföljdssystemet i dess nuvarande utformning.

Tingsrätten konstaterar att säkerhetsstraffets utformning, där påföljdens tillämpbarhet i återfallsfallet är avhängig ett visst straffmättningsvärde, medför att säkerhetsstraffets tillgänglighet på ett olyckligt sätt görs beroende av om flerdig brottslighet prövas vid en eller flera rättegångar.

Exempel: En gärningsperson som under en period av flera år begår ett antal våldtäkter som alla prövas i olika rättegångar skulle enligt utredningens förslag inte kunna dömas till säkerhetsstraff förutsatt att ingen av våldtäkterna föranlett fyra års fängelse eller mer. Om samma våldtäkter, oavsett anledning, i stället prövas gemensamt i en och samma rättegång, skulle dock säkerhetsstraffet kunna tillämpas.

Ordningen framstår som otillfredsställande och bristande i förutsebarhet. Ett sätt att undvika detta vore att ta bort eller sänka tröskeln den tröskel om fyra år som föreslås för det tidigare fängelsestraffets längd i återfallsituationen. Ett annat sätt vore att inte skilja mellan de två fallen och tydliggöra att rätten, vid den i påföljdsvalet ingående bedömningen av återfallsrisken, samlat ska beakta flerdig brottslighet oavsett om lagföring sker samtidigt eller skett tidigare.

Det konstateras i betänkandet att ett förhållandevis begränsat antal säkerhetsstraff kommer att dömas ut årligen. Antalet utdömda säkerhetsstraff styr sedan

antalet prövningar av ärenden om villkorad utslussning respektive förlängning säkerhetsstraffets maximitid. Tingsrätten ifrågasätter om det inte är mer ändamålsenligt att färre domstolar, eller enbart en, prövar dessa ärenden, i likhet med den ordning som gäller vid omvandling av livstidsstraff till tidsbestämt sådant.

Skärpta reaktioner vid misskötsamhet av skyddstillsyn

Vad gäller de förslag som lämnats beträffande skärpta reaktioner vid misskötsamhet av skyddstillsyn välkomnar tingsrätten att det i lagtext förtydligats att misskötsamheten ska vara allvarlig såväl som att det i lagtext anges exempel på misskötsamhet som bör föranleda ett undanröjande.

Tingsrätten ställer sig dock kritisk till förslaget om att domstolen inte längre ska kunna beakta kriteriet att det kan antas att den dömde inte kommer att rätta sig genom någon sådan åtgärd som Kriminalvården kan vidta. Förslaget synes bygga på en i tingsrättens mening felaktig föreställning om att Kriminalvården i samtliga fall de facto har uttömt sina åtgärder när en framställan om undanröjande görs. Det är även tingsrättens erfarenhet att i flera av de fall där domstolen väljer att besluta om annan åtgärd än undanröjande, så har detta önskad effekt innebärande att den dömde därefter sköter sin skyddstillsyn. Betänkandet synes i denna del alltför ensidigt beakta Kriminalvårdens ståndpunkt.

Vidare föreslår utredningen att det ska krävas synnerliga skäl för att rätten ska kunna besluta om annan åtgärd än undanröjande. Dessa två förslag i kombination riskerar i praktiken att bakbinda domstolarna och göra domstolsprövningen till ett summariskt förfarande där domstolens faktiska handlingsutrymme är strängt begränsat. Trots att tingsrätten inte ifrågasätter motiven bakom förslaget, finns det en konkret risk för att förslaget leder till otillfredsställande utfall. Tingsrätten anser att lokutionen särskilda skäl, som i sig är ett högt ställt krav, utgör en tillräcklig skärpning.

Tingsrätten har i sig ingen erinran mot att det i lagtext ska framgå att mål som rör undanröjande av skyddstillsyn ska handläggas skyndsamt. Som rätteligen

har konstaterats i utredningen är det delgivningssvårigheter som utgör den huvudsakliga anledningen till att handläggningen av dessa mål drar ut på tiden. I betänkandet lyfts fram att användande av tillgänglighetsdelgivning på grundval av information som Kriminalvården lämnar kan råda bot på detta. Detta delgivningsförfarande har inte använts inom Kalmar tingsrätts domsaga. För att detta i praktiken ska komma till stånd synes ett närmare samarbete först behöva föras mellan domstol och Kriminalvården, i stil med vad som skedde vid införandet av systemet för snabbare lagföring.

Denna remiss har föredragits av tingsfiskalen Aron Ekelin och behandlats i plenum.

Laila Kirppu

Lagman Kalmar tingsrätt